

DOBOZI ESZTER
Túl a rákbarakkon

Angelika naplójából

4. rész

Mulatok rajta, ha eszembe jut a szilveszteri jelenet. Olgánál vendégségben vagyunk, amikor az egyik meghívott hölgy, akit csak most ismerek meg, kártyát vet mindannyiunknak. A kártya – higgyem-e, ne higgyem? – nagyon jókat mutat nekem. Főként a magánéletemben jósol kedvező változásokat. Szerelmi megújulást ígér. Riadtan nézek a jósnőre, s ő érti kimondatlanul is, mire gondolok: „Az én helyzetemben?”

– Nem feltétlenül új kapcsolatot jelez – mutat a szív királyra –, meglevő pároddal következik be a szerelem reneszánsza.

– Úgy legyen! – Madarat lehetne velem fogatni.

Mind jót derülünk ezen, akik együtt vagyunk. Csak sejtem, hogy ők is tudják most már, noha szóba se hozták, miért is ekkora ünnep nekem ez a jóslat.

Nagyon szerettem volna, ha a tavaszi melegezésre már megszabadulhattam volna a parókaviselés kényelmetlenségeitől. Ha tavasz végi, nyár eleji nyilvánosság előtti megjelenéseim idejére már a saját hajammal állhattam volna ki a világ elé. Sajnos ez nem így lesz. Tart tehát majd egész éven át ez a bújócska, amelyet parókáimmal játszhatok. Mert kínomban próbálok úgy felfogni ezt az esztétikai sérülést, mint a játéknak – ugyan kényszerű, de mégiscsak – pompás alkalmát. Eszembe jut, hogy ifjabbban milyen szívesen benne voltam olyan alakváltoztató szerepcserékben, amelyek akár parókaviseléssel, maszkkal, szokatlan ruhakollekció felöltésével jártak együtt. Hogy szerettem megtréfálni a környezetemet egész személyiségemet eltüntető, átalakító jelmezeimmel! Ha akartam, háborítatlanul, mint egy ismeretlen járkálhattam, tehettem-vehettem a barátaim társaságában. Az egykori diákszínjátós szenvedélyéből ez maradt meg. Ezek az áttűnések, szerepjátékok, átváltozások. Módosult magamutogató játékok ezek, olyan emberéi, akiben az exhibicionizmus keveredik a rejtőzködés kényszerével. Megkaptad ezúttal a sorstól – kértlenül is – ezt a játékosdít, mondtam magamnak fájdalomat önmagam előtt is leplező iróniával. Már-már kialvóban levő szenvedélyem kiélésére bőven akadt tehát alkalom, akár a nap mind a huszonnégy órájában is, ha úgy adódott. Felnőtt életem első évtizedeiben is jócskán juttatott az élet olyan helyzeteket, amelyekben rejtőznie kellett, semmint megmutatkozni. Nem egyszerűen illendőségből. A kitaszíottságnál is még nagyobb kita-

szíottságot elkerülendő hányszor kellett rejteni, mit gondolunk. Hogy mit hiszünk, az pedig fel sem merülhetett. Mert hinni ásatag középkorias jellemhibának minősült az időt tájt, amikor még fiatalok voltunk.

Férjem távollétében (külföldi kiküldetésen van ezúttal) kivételesen Nórát kérem meg, segítsen, hogy bejussak a kórházba. Autómat nem merem napokra a kórházi parkolóban hagyni. Most nem cipelhetem egyedül a csomagjaimat sem, mert a bal karomat még alig használom. S később sem terhelhetem a bal oldalamat. Csomagom pedig van bőven. Nem tudok megszokni arról, hogy ne hozzam magammal a több táskára méretezett, félbehagyott munkámat. Az ápolószemélyzetnek bizonyára nagy derűtségére szolgálok ezzel újfent. Kezeléseimet, a gyógyítási eljárásokat szinte végigkíséri az illúzió, hogy bent folytathatom írásbeli feladataimat, elolvashatom mindazt, amire munkám mellett a könnyebb időszakokban is alig-alig maradt időm. Nóra készséges. Megyünk a jeges úton az autójával. Máskor ilyen útviszonyok mellett nem vállalja a vezetést, de most a kedvemért kivételt tett. Furcsán érzem magam. Nem tudom megszokni, hogy kiszolgáljanak. Nem én cipelem a saját cuccaimat. Szokásaink szerint éppen fordítva kellene történnie mindennek. Ha ép volnék, sokkal inkább nekem kellene a terheket cipelnem, nem Nóranak, hogy többgenerációs időbeli lemaradásomat behozzam, ellensúlyozzam legalább. Nóra bőven-bőven a nővérem lehetne.

Nem hagy magamra a betegfelvétel után sem. Feljön velem az osztályra is. Megtálaljuk a nekem rendelt szobát. Már vetkőznöm kellene, hogy mielőbb túllegyek vérnyomásmérésen, vizsgálaton, hőmérőzésen. De Nóra csak beszél-beszél, szerencsémre, mert így a várakozás izgalmi elkerülnek. Kénytelen vagyok megkérni, hogy forduljon el. Szégyellem előtte a sebeimet, amelyek sebészi szemmel szépek ugyan (ahogy' az orvos mondta nemrég), de én még sokáig takargatni fogom őket. Rajtam és orvosaimon kívül nem láthatja senki őket. Így döntök. Anyám is szeretne volna pedig megnézni legutóbb, amikor otthon voltam. Egy villanásnyi időt engedek csak neki, hogy a két metszésre rátekintsen. Nem tudok megbékélni velük sehogyan sem. Folyton csak azon jár az eszem, mikor intézkedhetem már eltüntetésük érdekében. Röviddel fölépülésem után azt is kimódolom, ügyes öltözökkel hogyan ellensúlyozhatom annak a kis húsmeg izomtömegnek a hiányát, amelyet kiemeltek belőlem. De mindez nem maradhat így! Nem maradhat így – szajkózom naponta többször is.

Már a paplan alatt fekszem, amikor Nóra elbúcsúzik. Visszajön közben köntösbe bújó szobatársam is, akit

most látok először. Mindeddig csak sejthettem a megvetett ágy látványából, hogy nem leszek egyedül. A nálam jóval idősebb hölgy bemutatkozik, és tegezni kezd. Visszategezem én is, elmormolva a nevemet, s elfogadva a külvilágtól eltérő kórházi játékszabályokat. Kevés kivétellel itt mindenki tegeződik. Öreg, fiatal, középkorú, mintha egyazon kasztnak, klubnak, érdekszövetségnek a tagjai volnánk. Bizonyos szakmák művelői szokták így jelezni az összetartozásukat, hogy akár teljesen ismeretlenül is áthágják a megszólítás közvetlenebb formulájával az életkori különbségekből adódó távolságot. Itt a betegek viselkednek úgy, mintha mind egy szerteágazó nagy közösségbe tartoznának. Mintha mind rokonai, barátai, testvérei, kartársai volnának egymásnak. Hát igen! A betegség, különösen ez a kiszámíthatatlan és könnyen végzetessé váló kór erős kötelék. S a félelemé mindenekfelett! A halál fenyegetettségének közvetlen átélése mintha lebontani engedné a máskor egyébként közöttünk meredező korlátokat.

– Milyen rákod van? – érdeklődik Zsuzsika.

Még mindig szíven szúr a kérdés. A betegtárstól is illetéktelen beavatkozásnak veszem a – jöllehet cseppet sem rosszindulatú – kíváncsiszkodást. Pedig nincs már értelme takargatnom a bajomat, hiszen szélteben-hosszában ez a témája legalább egy-másfél hónapja mindazoknak, akiket semmiképpen sem szerettem volna beavatni legszemélyesebb gondjaimba, így a betegségemről sem akartam őket tájékoztatni. (A titkolózás tehát csak körülbelül három hónapig volt többé-kevésbé eredményes.) A betegtárs előtti rejtőzködésnek pedig végképp semmi értelme nincs. Főként, hogy tudom, nem is egy helyről jövünk. Tartózkodásomat jelezve azonban én nem kérdezem meg, hát Zsuzsika, neked hol jelentkezett a daganatod, megműtöttek-e már, ha nem, mikor fognak. Nem is kell firtatnom, Zsuzsika mondja magától is. Előszámlálja minden betegségét.

Ezúttal elkerülöm a kanül fölvezetését. Az elmúlt két hónapban, míg érintetlen voltam a vegyszerektől, talán megerősödtek az ereim, eloszlott valamelyest a csomó a kézfejemem is. A fájdalom már jó ismerősöm. Most lassabban csöpög belém a szer. Már alszom, amikor befejeződik az infúzió. Másnap elmarad a hajnali hányás. A fejfájás azonban szüntelen kínoz, ha nem is olyan tombolóan, mint a korábbi esetekben. Este korán aludni szeretnék. A szomszéd szobában valaki, egy vérbeli háziasszony azonban a legválogatottabb ételrecepteket harsogja, hogy zeng belé az egész folyosó. Olyan hangereővel beszél órákon át, mint valami Menzel-filmbeli figura. Mint Pepin bácsi a *Sörgyári capriccióban*. Töltött káposztákról, paprikás csirkékről, sült oldalasokról tart előadást hosszasan. Ha eddig nem volt hányinge-

rem, ezeknek az ételeknek az összetevőit, sajátos elkészítési módozatait hallva azonban felkavarodik a gyomrom. Az ereimben keringő vegyi anyagok szagával telítve, kábán és elesetten csaknem elviselhetetlen számomra ezeknek a súlyos étkeknek még a gondolata is.

Csak úgy, ahogyan megszokhatatlan a nyitott ajtó gyakorlata. Ebben a kórházban a kórtermek ajtaja folyvást nyitva van ugyanis. Éjjel-nappal. Ez önmagában még nem volna baj. Már azon sem akadok fenn, hogy aki csak elmegy az ajtó előtt, mind benéz egy pillanatra. Látja a vergődő, kinyúlt testeket. Látják az enyémet is. Az ember ilyen. A nyitott ajtón-ablakon önkéntelenül betekint. Megesett ez velem is, amikor rendszeresen látogattam Bertát néhány hónappal ezelőtt. Most ugyanaz történik – negatívban. Most én fekszem az ágyon eltorzult arccal, bebugyolált fejjel. (Nem tüntetek a kopaszágommal. Érzékelem, hogy van, aki így tesz. Én nem. Elbújni szeretnék inkább. Még az orvosokat, az ápolónőket sem akarom zavarba hozni siralmas látványommal. Kendőket, turbánt viselek. Mikor mit.) Én fetrengek tehát a rosszulletben, míg be-benéznek rám és látnak a folyosón járkálók. Ennél azonban sokkal zavaróbb a zsvaj, a zaj, amely egész nap hullámszik az ajtó előtt. A csörtetések hangja. Némely betegek nem fekszenek az ágyban, míg csöpög beléjük az infúzió, hanem járkálnak, szomszédolnak. Társadalmi életet élnek. Húzzák-vonják maguk után a kerekeken guruló infúziós állványt. Mintha kutyát sétáltatnának pórázon. Vagy legelésző állatot vezetnének. Találkoztam olyan aszszonnyal, aki úgy tett, mintha a vágyott férfiúval járna karon fogva. Úgy is beszélt róla, az ő Pistájáról. Mesélte – heherészve –, hogy otthon féltékeny lett rá a férje. Azt hívéen, valami igazi Pistáról van szó. Mindez azon is elgondolkodtat, hogy a jó humorérzékkel megáldott embert a viccelődő kedve még itt sem hagyja el. Szerencsés alkat az ilyen. Engem viszont nem tud földérinteni ez a fém pálcákból hajlítgatott kíséző. A hangjára pedig különösen allergiás vagyok. Ahogyan csikordulnak a kerekek. Zajt csapnak a folyosó kövén gördülve. De még ennél is fülsértőbb, amikor az ételes meg a gyógyszeres, kellékes kocsikat tologatják az ápolók. Mintha harci szekerek viharzanának végig a kórtermek előtt. A hangjuk olyan, mintha fémeket üveghez csikorítanának folyton-folyvást. Ez a hangzavar csak késő éjjel nyugszik el. S kezdődik újra kora hajnalban.

Alig várom hát, hogy hazakerüljek. A kórházi tartózkodással megrövidített hétvége gyorsan elszalad. Harmadnap, hétfőn már dolgozom. A délelőtti tanácskozást átvészelem, csak kettő tájt vagyok nagyon-nagyon rosszszul, amikor végre magamra maradok az irodámban. Hogyan fogom így hazavezetni az autóm? Beveszem

a hányáscsillapítót. Valamit enyhít szenvedésemen, eset felé elindulhatok. Már tudom, hogyan kerülhetem el a gyomorpanaszaimat. Az aranyérbántalmaim azonban megint jelentkeznek. És négy-öt napig, mint az Örkeny-egypercesben a beleit maga után húzó szerencsétlen, úgy vagyok. Munka után a teljes tehetetlenség lep el. A dolgaim, hónapok óta csak halogatott otthoni teendőim kétségbeesztő sokaságban halmozódnak. Ki fogja ezeket elvégezni, mikor? Lehet, hogy elkerülhetlenné válik bejárónó alkalmazása? Irtózom a gondolatától. Én is, a férjem is. Magunknak való, zárkózott emberek vagyunk. Nem szeretnénk a magánéletünkbe senkit sem beengedni. Én azonban a rendetlenségtől is szenvedek. Az óriási vasalatlan ruhatömeg látványától. Már nem fér a kosárba. Egyre kevésbé látunk ki az ablakainkon a piszoktól. Megint ráférne a lakásra a függönymosás, szőnyegtisztítás. Ahogyan hosszabbak a nappalok, erősebb a napsütés, egyre látványosabbak a pókhálók, és mindent vastagon belep a por.

Reggelenként s napközben többször is tornáztatom a karomat. Nézegetem sebeimet a tükörben. Még mindig viszolygok a saját látványomtól. Talán segíthetne rajtam, ha valaki azt mondaná, nem is olyan nagy dolog ez a két metszés. Semmi az! Nem látszik belőle semmi. Akkor is örülni tudnék egy-egy ilyen mondatnak, ha tudnám, hogy nem egészen őszinte, ha csak a megnyugtatómra hangoznék el. Színleg. Ehhez azonban ki kellene lépnem rejtőzködő mivoltomból. Meg kellene mutatnom magam annak, aki vigasztalóm lehetne. Egyikünk oldaláról a rejtőzködés, másikunk oldaláról a szemérmesség, a „csukjuk be a szemünket, és tegyük úgy, mintha nem történt volna semmi” taktikája akadályoz meg ebben. Hányszor tettem már fel magamnak a kérdést, s hányadszor teszem föl most is: ki küldte rám ezt a szörnyűséget? Miért büntet engem így az Isten? Miért aláz meg? Nem elég büntetés a fájdalom? A megsemmisülés? Miért kapom ezt a szigorú leckét? Miért? S ha már megtörtént velem, ami megtörtént, miért kell megnyilatkoznia külső jegyekben is? Miért kényszerülök hordozni az egész világ előtt a halálos fenyegetettség bélyegét? Méltatlankodásom sehogy sem csillapul. Emésztő harag tombol bennem. Megint mérhetetlen indulat fog el azok iránt, akik az életemre törtek. S az elmúlt évtizedekben sokszor értek ilyen inzultusok. A gyalázatos intrikák, fölnégyelések és megsemmisítő játékok egyenes következményeként fogom fel a betegséget. Némi enyhületet csak az hoz, ha valami olyasféle akadok olvasmányaimban, amit akár én is gondolhattam volna, ha képes volnék gondolni, írni. Erre, amit idemásolok magamnak, nem könyvben, nem folyóiratban bukkantam rá, az internetre tette fel valaki:

Lacrimoso

*Olyanná lettem, Uram,
mint a lenge, vízi lények.
Hogy átvilágít a nap,
oly áttetsző vagyok. Élek
ugyan, földig töppedve
és bőrömből forgatva ki,
vetkőzve meztelenre
a lelkemig. És hallani,
szégyenében fölzokog
egy angyal. Korán érkezett,
vagy későn? Az ég konok
hallgatásba tér. Lágerek
népe, fegyvenctelepé
sápad ily csupaszon, s mint az
újszülött, az emberé.
Ennyi kinnal mit tanítasz
meg nekem? Hogy mennyit ér,
mit elveszteni pillanat
elég? Újraszülni még
egyszer ki fog? Az iszalag
mielőtt végképp befon,
magába bontva, mint a fényt.*

Míg indulatok és ellágyulások közt vergődöm, rákapok a versolvasásra. A lírát sokáig távoli, bevehetetlen területnek véltem. Most sokat kószálok benne. Klasszikusokat olvasok. Egyik-másik barátunk révén a későbbiekhez is hozzájutok. Régebben csak az egyértelmű dolgok világa vonzott. Szerettem a tiszta kategóriákat. Ahogy telt a pályámon eltöltött idő, egyre jobban éreztem magam a számokkal, mértani alakzatokkal bíbelődve. Sokszor az élet problémáira is úgy tekintettem, mint matematikai feladványokra. Gondolkodásom bezáródott, amint áttetsző, bizonytalan, nem egyértelműsíthető jelentésekkel találtam magam szemközt. Számomra a költészet befejeződött Arany Jánossal. S már belőle is érintetlenül hagyott, amiért hajdani osztálytársaim úgy bomoltak, az *Agnes asszony*, a *Vörös Rébék*. Még olyan versek is kifogtak rajtam, mint a *Tengeri-hántás*. Másként voltam a prózával. Mindent, ami eseményként, történésként leírható, könnyűszerrel elfogadtam. Még akkor is, ha a fantázia szüleménye volt. Gyerekkoromban szívesen olvastam történelmi regényeket, és talán túlzottan is sokat a tudományos fantasztikus könyveket. Ma már némi önmegvetéssel – csak megmosolyogni tudom egykori földhözragadtságomat. Nem is értem, hogyan nem találtam az átjárást a költészet és a matematika között. Sokkal több köze van a művészethez, mint gondolnánk. Magasabb fokon a matematika is csupa sejtés. Csupa talány, melynek

feloldásához sokféle út vezethet. Egykor világszenzációnak minősülő felfedezések dőlnek meg egyik napról a másikra. A minap egy matematikusunk azzal állt elő, hogy új relativitáselmélet született, amely mellőzi Einstein két posztulátumát.

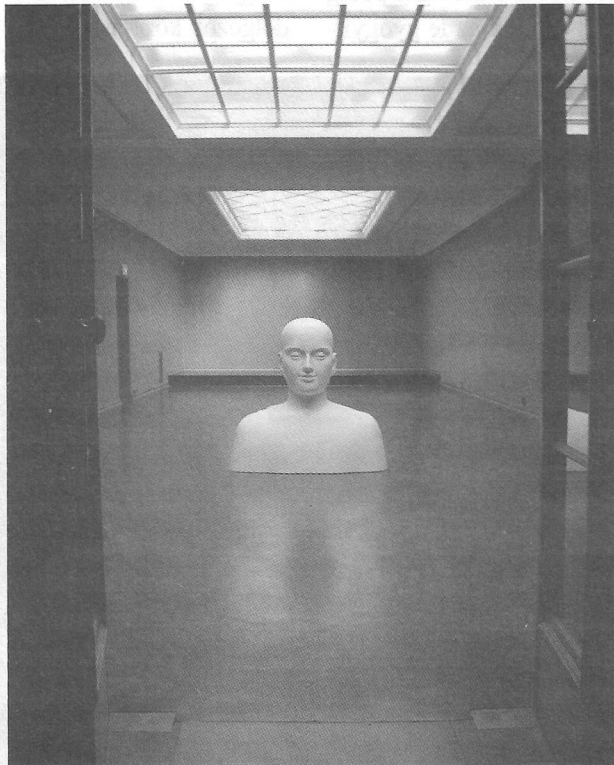
Az efféle gondolkodás iránti fogékonyság, hogy visszatérjek saját párhuzamaimhoz, most bontakozott ki bennem, hogy betegséggel bajlódom. Egészen pontosan: egy gyermekkorban félbemaradt folyamat folytatódott újra. Érzékeny kamasz koromban rövid ideig voltam a mostanihoz hasonlóan ráhangolódva az irodalomra. Ha ekkor engedtek volna szabadon döntenem, most nem azért kellene keseregnem, hogy a $v/kc = th(d/k)$ formulát sem én állítottam fel. De hát nem engedtek. Apám attól tartott, hogy a humán pályákon jobban ki van az ember szolgáltatva az ideológia uralmának. Mindent elkövetett, hogy távol tartson a politikától. A pártba, csak oda ne lépj be soha, kislányom! – így engedett el, mikor el kellett engednie. Tévedett, amikor ennyire a tiszta elvek, tiszta szerepek emberének akart nevelni? Kortársaim, akik sokkal hajlékonyabbak és alkalmazkodóbbak voltak, mint a magamfajta, most is könnyebben élnek, s rögtön az egyetem elvégzése után a helyükre kerültek. Bebetonozva, kapcsolatrendszerükbe beágyazódva érték őket a változások, amelyek – már tudjuk és látjuk – csak ideig-óráig kelthették bennünk a valódi rendszerváltás képzetét. Ezeket a pályatársakat most is óvja, védi a párt. A pártjuk. A környezetemben nincs közel, se távol olyan hozzám hasonló beosztásban dolgozó, aki ennyire egyedül kényszerülne kivédeni a hol jobbról, hol balról érkező ütésekkel. Aki hol erre, hol arra mozdultában akadna fönn a különféle érdekszövetségek hálóján. Mert aki felelős beosztásban van, mind a másik oldalról származik. Aki pedig hozzám hasonlóan gondolkodik, most is a szerep nélkül ténfergők közé tartozik, vagy elhagyta az országot. Odakinn építettek karriert, netán tengődnek, mint Erzsike egyik babysitterkedésből a másikba csúszva, vagy szekták, ilyen-olyan vallási közösségek megtúrtjeiként, mint Béla. Odakinn – vélhetően – a nélkülözés, a szolgálat határán élnek, ha meg hazajönnek, a jóléti társadalom boldogító mámorával beszélnek – affektálva – kinti boldogulásukról, s játsszák a megelégedettet. Noha ordít róluk a kirekesztettség, a sehova nem jutás fájdalma.

Ha apám nem tart kamaszéveimben s még utána is oly sokáig rövid pórázon, ha nem zárt volna el olyan nagyon azoktól a csábításoktól, amelyeknek egyedül, magamra hagyva bizonyosan nem tudtam volna ellenállni, most – úgy lehet – a sajtónál élném világomat. Vagy ja-jongva-feszengve szolgálhatnám valamelyik médiagurur. De mindenekelőtt nem magamnak írnék naplót a szabadidőmben.

Hovatovább annyit foglalkozom – betegségre ítéltsgemben – irodalommal, mintha magam is irodalmár volnék. Ha mások számára íródnának ezek az oldalak, s nem csak úgy, az önértelmezés, a jó közérzet kedvéért, de legalább is a szórakoztatásomra, bizony gyanúba keveredhetnék, hogy eltévelyedett ember vagyok. Netán írói báberokra török. Erről azonban szó sincs. Legyen elég nekem a szájalmas Aletta riasztó példája ahhoz, hogy soha eszembe se jusson efféle fantazmagóriákról álmodozni. Hova is futhatnék a kéziratommal? Beállhatnék a gügyögő amatőrök csapatába – pályadíjért, támogatásokért jajveszékelné. Bár jólesik, soha jobban nem esett az olvasgatás, a szépirodalom szemelgetése, mint most. Üdít, épít, megújít ez a szellemi kirándulás. Mégis azt gondolom, jól van, ahogyan van. Jól van, ahogyan alakult az én életem. Nem akarnék más döntéseket hozni ma sem, mint amikor döntésekre kényszerültem. Nem szeretnék én már magamnak más irányt szabni. Még akkor sem, ha újra kezdeném egy másik életben. Időnként van bennem vágyakozás a humán elfoglaltságok iránt, de újra és újra csak arra jutok, szerencsésebb az én reál világomban, úgymond, földhözragadtként boldogulnom. Legfeljebb azt a felelősséget háríthattam volna el, amely idestova másfél évtizede nyomja a vállam, a mellem, az agyam, és görbíti a hátam. Sokszor arra gondolok, nem kellett volna dolgoznom azért egy percig sem, hogy én határozhassem meg másoknak a tempót. Lehet, hogy jobb lett volna örökre háttérben maradni. Nem látszódni. Csendben lenni. De hiszen nem is látszódni akartam én, és végképp nem hangoskodni, hangadónak lenni. Dolgozni akartam. Hasznosnak lenni, ott, ahol élnem adatott, s nem távoli ábrándokat kergetni. Így keveredtem abba a pozícióba, amelyben ez a betegség utolért.

Nemcsak szépirodalmat olvasok újabban. Vonz a filozófia is. Sok olyasféle munka is a kezembe kerül ezekben a hetekben, amelyek valahol az irodalom és a tudományosság határterületén keletkeznek. Mindent megveszek, ami mostanában jelenik meg a betegségekkel kapcsolatban. Szakirodalmat, ismeretterjesztő műveket. Olykor még a könyvtárban is kutakodom. Az enyémhez hasonló körjelenségekre gondolva a legtalálhatóbb cím, amit valaha is olvastam vagy hallottam, Susann Sontagé. „A betegség, mint metafora.” Igen, a betegség irracionalis. Az enyém különösen az. Még tapinthatam is a duzzanatot, amíg megvolt, mégis felfoghatatlannak tetszett. Érthetetlennek. Hiszen nem okozott – azt mondják: vigyázat, egyelőre! – fájdalmat, rosszulletet. Nem akadályozott mindennapi cselekvéseimben. Csak ott volt. S csak úgy, mint egy szeplő az orunk hegyén, tövén, amely tavasszal kivirul, őszre elhalványul. Úgy volt ott, mint a halántékon egy gyermekkori bárányhimlős eldörzsölt hólyagocskánk nyomán az alig látha-

tó hegesedés, amely csupán a közeli lámpafényben dereng fel, vagy naptól közvetlenül megvilágítva. Hol volt, hol nem volt. Most pedig már nincs is ott. Csak az úr maradt a helyén. Mint rég kialudt vulkánok kitörései után a kráter. Testem krátere. Hiánya egy darabka szövetnek, amelyre most, hogy negatívban tátongott rajtam, úgy tekintettem, mint valamely ismeretlen gonosztevő, egy irracionális erő gyalázatos művére. S mintha ezt a húscsomót, rostokat, izomköteget nem orvosi műszerekkel operálták volna ki, hanem egészen egyszerűen fölélte volna belőlem az a valami, amely egyszerűen növekedésnek indult. Emlékszem, amikor végre orvos elé kerültem, már ki is emelkedett a bőröm alatt. Olyan volt, mint az ismeretlenség maga. Mint egy önálló életet élő különös lény. Terjeszkedő idegen test a testemben. Amely elszívja a vérem, nedveim. Amely belém mar. És belőlem táplálkozik. Lassan elfogyaszt. Légi deszantos katonák, ahogyan észrevétlenül beveszik a hátszág városait. Most, hogy ezen töprengök, értem meg a dekonstrukció elméletét. A szervezet úgy nő, úgy burjánzik, hogy közben belülről bontja le önmagát. Ez a dekonstruktivitás, ha egyben destrukció is, akkor a magaméhoz hasonló esetekre vetítve azt jelenti, a gyakorta destruált testnek vagy testrésznek, szervnek szükségyszerűen következik be a dekonstrukciója. A női lény – bizonyos korát, rendeltetését betöltvén – elkerülhetetlen életérzése ez. Meg azoké, akik női mivoltukat nem voltak képesek valaminél fogva kiteljesíteni. Magam kilógok ebből a kategóriából. Feleség is voltam, vagyok, jutott a gyermekáldásból is épp elég. Máshol, másban kell kutakodnom, ha meg akarom fejteni az engem sújtó kórság üzenetét. Talán inkább azokra a nőkre kellene gondolnom, és sorsukban a magamét keresnem, akiknek – férfias szerepekbe törekedve vagy kényszerülve – menthetetlenül át kell élniük, ami a női lét abszurditása. Nálunk Hamvas tud erről sokat – hívták föl a figyelmemet egy társaságban filozofikus hajlandóságú társalkodónéim egykor, még jóval azelőtt, hogy el kellett szenvednem ennek az abszurditásnak klinikai megnyilatkozásait. Hamvas Béla szerint – amint később én is olvastam erről – a nő „érthetetlenül és irracionálisan” van a világban.

Egy orvos vagy orvosféle, aki az ismeretterjesztés szolgálatába szegődött, az enyémmel azonos vagy hasonló rákokról azt mondta, hogy ennek a ráknak maga a női szervezet az okozója. Nem másban, a női létben gyökerezik. Hahotáznom kellett, hogy magam előtt is leplezzem a felindultságomat. Talán a női létezés, a női lényt magát kellene negligálni, hogy kiküszöbölhető legyen az ő rákja? Nem kellene nőnek születnünk! – kiáltottam haragosan, és kiáltásomat szobám négy fala visszhangozta vissza, mert éppen ekkor egyedül tartózkodtam itthon. Pedig voltaképpen ugyanarról beszélt ez az orvos, amiről Hamvasnál olvashatunk, jöttem rá kisvártatva, nem kell tehát emésztő haragot táplálnom ez iránt az orvos iránt, hiszen kimondatott ez már öelőtte is, megbékéltem én ezzel a gondolattal réges-régen. Hogy a női lét irracionális.

De nem ugyanaz-e a férfié? A férfilétnek is megvannak az analóg kórságai. Hogy mást ne jegyezsek föl, itt vannak például a prosztatatabántalmak. S ha a szerepe beteljesedésén túl levő asszony destruktív gondolatokat táplálhat önnön fokozatosan eltorzuló teste iránt, ugyanennyire gerjeszthet romboló érzéseket, indulatokat a férfiban is a férfi elpohosodó alakjának szemlélése, a férfi-erő csökkenésének megtapasztalása. Kiváltképp a mi fiataloságot agyonfetiszizáló korunkban. Tűzre való, akinek a bőre nem a tizenévesek feszességével virít. Szemétre való, akin múlni látszik a fiatalság fesztelensége, az ifjú lazasság és könnyedség. Ilyen vélekedéseket engednek meg az álláshirdetések, de még a filmek, reklámok is. Ezt sugallja az egész vizuális élményözön, amelyben része van a ma emberének.

Ez itt egy filozofikus felfogásban előadott kórtörténet. Pszichologizáló áthallásokkal. Hogy ennyi mindent – látszólag-e vagy valóságosan is összeillő és össze nem illő gondolatfoszlányt egybeszőni bizonyára azért kényszerülök, mert igen-igen magamra maradtam annak megválaszolásával, hogy miért sújtott engem az Ég ezzel a büntetéssel. Ha egyáltalán büntetésnek kell fel-fognom a betegségemet. Az ezoterikus pszichológia is ezen az állásponton van pedig. Thorwald Dethlefsen

például. A betegség mikrokozmosz bűnbeesés. Szerintem. Vannak napok, amikor ez ellen a leghatározottabban tiltakozom. Hogy az egészségem megromlása büntetés volna a bűneimre! Van azonban, amikor kész volnék bűnbánatot tartani miatta. Ahány ember, annyiféle magyarázattal szolgál. Mást mond a természetgyógyász, mást a pszichológus, mást a sebész. Az onkológus pedig nem tudja az okát. Ezt mondja. Nem tudja, de gyógyítja. Mindent elkövet a kiirtására vagy féken tartására. Csak kibírja a beteg. Bírja, ameddig bírhatja! Kellene most már – ennyi idő és ennyi gyötreme után –, hogy legyen egy saját elméletem, állapítottam meg a minap. S amíg a miérttel ostromozom magam, úgy vagyok, mint a ketrecbe zárt vadállat.

Egyedül vagyok nagyon ezzel a problémával. Hogy voltaképp mi is történik velem. Minek kellett történnie, hogy ide jutottam? A pszichológia vonzásában élő jóakaróim azt gondolják, meg kellene fejteni ezt a titkot, a teljes gyógyulás más-ként elképzelhetetlen. Természetgyógyászom szerint úgy kell felfogni, mint egy rejtjeles üzenetet. Üzenetet önmagunkról, a tennivalóinkról. Arról, hogy miként kell pályát, célt, életprogramot módosítanunk. Jó volna erről a kezelőorvosokkal is beszélni. Mindennek a biológiai hátteréről. Talán azért hártotta mindegyik az elmélyült gondolatcsere lehetőségét, mert saját magukra nézve is nyugtalanító, hogy nincsenek igazi válaszaik a kérdéseimre? Talán.

Mielőtt a műtetre bevonultam volna, megnéztem Nóránál orvos leánya egyetemi jegyzeteit. Megnéztem, milyen metszésekkel férkőznek hozzá az eltávolítandó beteg szövetekhez. Milyen eszközökkel vágják, feszítik, kanalazzák... Nóra bizonytalan volt, megmutassa-e ezeket az oldalakat. Én viszont bizonyos voltam abban, hogy szemrevételeznem kell az ábrákat, hogy elfogadhassam, ami majd velem is meg fog történni. Cseppet sem borzadva, hidegvérrel néztem a szemléltető képeket, amelyeket máskor, egészségesen, betegségtől meg nem érintve iszonyodva toltam volna el magamtól.

III. Meglepően közlékeny és könnyeden beszélgetős velem a nővér ezúttal. A teltkarcsútól kapom a szúrást. Haja – ahogyan a *Hófehérke és a hét törpe* című mesében olvastam egykor – fekete, mint az ében. Panaszkodik, hogy nem megy neki a történelem. Meghúzták a vizsgán. Most jár a dolgozók középiskolájába. Mondom neki, szívesen segí-

tenék, régen szerettem a történelmet. Ha kiengednek, jöjjön el hozzám. Eltörténelmezgetünk, amíg én lábadozom vasárnap.

– Jó is volna! – mondja. – Vasárnap dolgoznom kell megint.

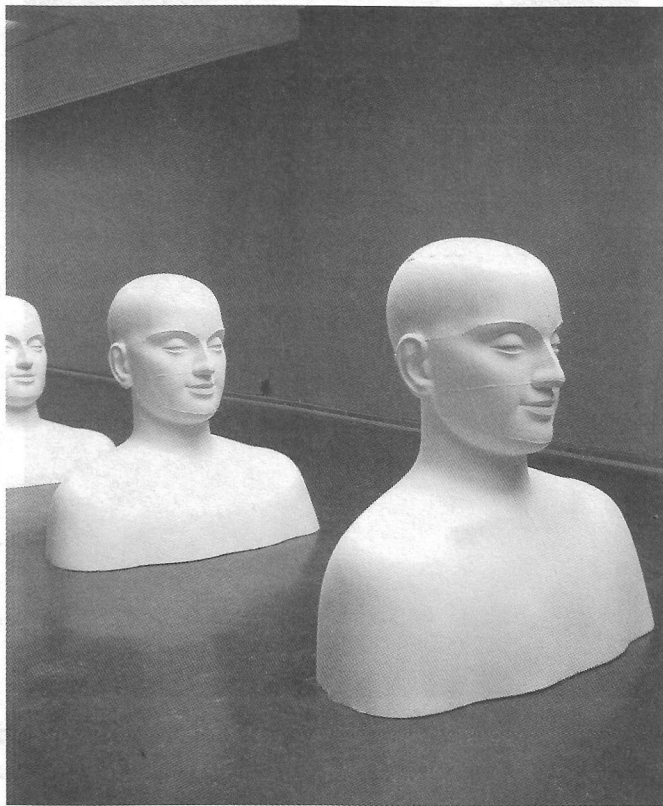
– Sajnos, ha megkapom ezeket a koktélok, alkalmatlan leszek mindenfajta szellemi tevékenységre. Ma meg holnap biztosan.

Főlelevenítem neki korábbi rosszulléteimet.

– Akinek annyiféle gyógyszert meg szteroidokat adagolnak a kemoterápiás szerek előtt – mondja –, biztosan nem ok nélkül kapja.

Sajnálkozás vegyül a hangjába. Innen, ebből a megjegyzésből tudom meg, hogy szteroidokat is kapok. Az elnevezés riasztóan hat rám. Valahonnan rossz híre rémlik föl a szteroidoknak. Mintha hallottam volna a veszélyeiről. Vagy olvastam? Nem merek szólni. Nem vagyok elég művelt ezen a területen, hát jobb, ha hallgatok, még megmosolyognának, kinevetnének. Úgyis mindegy már. A hányást és egyéb rosszullétet megelőző szerek már lecsöpögtek, mikorra ezekről a szteroidokról szó esett.

Ez az utolsó kirozgatásom. Attól-e, hogy föllélegezhetem, nem lesz már több, vagy tényleg a megelőző elővigyázatosságtól, ezektől a szteroidoktól van-e, nem tudom: könnyebben viselem ezt az utolsó kezelést, mint az összes többi. Sem nem hányok, sem a fejem nem fáj. A fölépülésem is gyorsabb. Nóra szerint azért, mert erősebb vagyok, mint eddig. Megtette hatását a rengeteg, hónapokon át szedett vitamin, étrendkiegészítő. S főként az, hogy nincs már bennem a rosszindulatú daganat. Kifelé megyünk a téből is. Ezzel az utolsó téli hónappal befejeződik a sötétség és hideg korszaka. Szemlátomást hosszabbak a nappalok.

Szaporodnak a napfényes órák. S ez jó hatással van a kedélyállapotomra. Az erősödő napfényről eszembe jut a késő tavaszi kórházkert. Ha becsukom a szemem, látom magam előtt fenyőivel, nyírfáival, virágzó orgonabokraival. Érzem a frissen vágott fűszálak nyers illatát. Bertával – míg élt – mennyit sétáltunk itt. Sokszor nem találtam a kórteremben, itt kószált ösvényről ösvényre, én meg futottam utána. Vajon hol lelem meg? Berta bizakodó volt. Tervezgetett. Élni akart. Nagyon. Több mint fél éve nincs már. Semmi nem utalt arra, hogy nem lesz folytatás, nem fog fölépülni. Ha csak az nem, hogy papírt, tollat kért egyszer. Megírta a végrendeletét. D. úrtól kaptam kölcsön egy orosz regényt. Ebben olvastam, hogy „az ember már akkor képes átlépni a halál küszöbét, amikor a teste még él. Amikor úgy-ahogy kering benne a vér, működik az emésztése, de pszichológiailag már végigjárta a halálra készülés minden stációját. Sőt át is élte a halált.” Vajon így volt ezzel az utolsó heteiben Berta is? Egyszer láttam kétségbeesettnek csupán. Utolsó fellépése előtt. Akkor még nem tudtuk, hogy ez az utolsó. A színpalán mögött állt – jelenésre készen. Remegett, reszketett. S mintha fohászzkodott volna, noha korábban azt mondta magáról, nem szokása. Nem tud kérni még az Úristentől sem. Hát most úgy láttam, kért. Hagyják őt békén, engedjék őt meghalni már.

– Nem akarok több kezelést. Épp eleget éltem. Annyi mindent tudok, és annyi mindenben volt részem – mondta, s úgy, mint aki fulladozik.

Ekkor szólították. S többé nem beszélünk a végről.

Valahányszor érintem a kórházkertet, mindig Bertára gondolok. Vajon, amikor itt tette meg napi köreit ezek között a fák között, hogyan tekintett rájuk? Úgy, mint aki utoljára nézi őket? Mint aki búcsúzik tőlük? S hogyan tekintek rájuk én? Mint aki utoljára látja őket? Mint aki búcsúzkodik? Nem akarok ide kilyukadni. És nem hiszem, hogy ott tartanék már, ahol Kosztoglotov. Nem úgy észlelem a körülöttem levő világot, mintha koporsóból látnám. Nem érzem, hogy semmi közöm hozzá. A megbocsátást ugyan próbálok gyakorolni én is, de még mindig elfog a harag, ha az ellenem vétkezők egyikére-másikára gondolok. Azok ellen, akik közömbösek voltak, nem folyog bennem már indulat, de akik közel voltak hozzám, akiket egykor szerettem, s ma ellenségeim, azoknak nem tudom megbocsátani ellenem elkövetett vétkeiket. Hol vagyok én attól a természetes egyensúlynak nevezett állapottól, amelybe a halál előtti közönyösök kerülnek? Nem tudok én még olyan egykedvűen természetes lenni, „mint a kövek, mint a fák”. Nekem még van jócskán becsvágyam is, hiúságom is. És van szenvedélyem. S hozzá milyen erős! Érzékenységem pedig szépségek, lelki finomságok iránt soha eddig nem tapasztalt méreteket öltött az elmúlt hónapokban.

Valószínűleg azért is harcoltam az első pillanattól az életben maradásért, mert volt és van becsvágyam és hiúságom. Az élet szeretetét is fölülmúlja e két előbbi, nagyon elevenen ható tényező. Így van ez, még akkor is, ha szégyenkezni kellene emiatt. Mert mennyivel emelkedettebben hangoznék, ha azt mondhatnám, az élet szeretete tart meg itt. Nem volnék azonban egészen őszinte. A becsvágy és a hiúság leleplező, mégis igazabb. Az én esetemben mindenképp.

Egy nap – úgy március közepe tájékán –, amint hazajöttem a munkából, azon kapom magam, hogy nem tudok bennmaradni a házban. Ezer ágra süt a nap. S engem elfog a menési láz. A sok fekvéstől, a kevés mozgástól, úgy érzem, elnehezült a testem. Nem engedhetem meg magamnak, hogy szétfolyjak. Időnap előtt megvénüljek. Pedig a kezelések éppen ezeket az öregedési folyamatokat gyorsítják fel. Én pedig késleltetni akarom, ameddig csak lehet. Úgy döntök, ettől a perctől nem vagyok hajlandó magamra úgy tekinteni, mint betegre. Orvosaim – jöllehet – sokáig nem fognak gyógyulni minősíteni. Még előttem van a másfél-két hónapig tartó sugárterápia. S ki tudja, milyen vizsgálatok, ellenőrzések! Tabletták szedése éveken át. De elég volt a tespedésből! Elég a gyengeségből. Elég a visszafogottságból és lemondásból. Elhatározom, hogy romlásomnak gátat vetek, visszatérnék magam abba a testi-lelki kondícióba, amelyben betegségem előtt voltam. Engem nem is elsősorban a szaporodó ráncok nyugtalanítanak, hanem a test körvonalainak, tömegének radikális változása. Ezt mindenáron szeretném elkerülni. Nem akarom, hogy le kelljen cserélnem az egész ruhatáramat. Nem akarok más személyiségként létezni ebben a világban. Mert a testtömeg módosulása, a test körvonalainak átrajzolódása – úgy vélem – a személyiség átalakulását is maga után vonja. Butaság, tudom, ez a képtelen ambíció. Azt is elfogadom, hogy ezzel a rögeszmémmel én is a média, a divat, a fiatalság és fiatalosság mániáinak befolyása alatt állok. Nevetséges vagyok, mikor ezek a félelmek eluralkodnak rajtam? Borzadva gondolok arra, hogy egyszer csak ormótlanná vastagodik a comb, a lábszár. Vizenyős lesz a boka, a lábfej. Kitéremkedik, felpuhul a has. Laza hájrétteg megjelenését véljük egyszeriben több helyen is felfedezni magunkon. Még akkor is, ha súlyunk változatlan. Engem – évszámaim ellenére – ez eddig nem fenyegetett. Most azonban – elképedve észlelem magamon – a közel egy éve tartó gyógykezelések nyomot hagynak egész testi vállamon. Átalakulásom még csak nem is hasonlítható ahhoz, amit a várandós asszony átél. Az természetes és magától értetődő. Ez a mostani elidegenítő hatású. Más a bőröm állaga, és nem csak az arcomon. Egész testemen. Formátlannak látom magam. Még csak az hiányzik, hogy

amikorra megszabadulhatok a parókámtól, túllendülhetek a mindennapi kórházjárásokon, öreg banyaként álljak a világ előtt – ötvenévesen! Nem akarok én már hódítani! De azt, amit az élet adott, igenis meg akarom tartani. Meg akarom tartani a férjem. Az állásomat. Társadalmi szerepeimet. Tudom, nem kell ahhoz elnyútt öregasszonynak lenni, hogy kinézzenek a fiatalok maguk közül. Egy-két év, és leírják az ember lányát anélkül is, hogy orvosi beavatkozással rombolnák le benne, amiért még – úgy-ahogy – rá lehetett nézni. Alig tudnék megnevezni olyan pályát, amelyen a megjelenésnek, a külcsínnek ne lenne szerepe. Én sem engedhetem meg magamnak elszottyosodásomat, ha azt akarom, számoljanak velem a jövőben. A nyugdíjba vonulás ideje pedig még messze van. Addig működni, dolgozni kell. Ötvenévesen legfeljebb rokkantnyugdíjasként vonulhat vissza az ember. Az pedig egyenlő a páriáléttal. Hogy az mit jelent? Kóstitam fiatalon. Ismerős a fölöslegesség, a céltalanság érzése. S az, hogy nem kellesz senkinek.

A mulandó testért azonban talán fölösleges ennyit aggodalmaskodnom. Nem kellene ennyit féltennem a testi valómat. Mégis iszonyattal tölt el a romlás, a bomlás. A testi is, a szellemi is. Nehéz elfogadnom, hogy mindezért kárpótol a lélek halhatatlanságának tanítása. Kétséges számomra az is, amit például Grandpierre Attila oly magabiztossággal állít, s éppen az örökélet bizonyítékaként: „Ha egy ember elveszti lábát, kezét, attól még ugyanaz az ember marad, mint aki volt: testi viszonyainak nagymérvű megváltozása sem változtatja meg alapvető természetét, személyiségét, ítélőerejét, szellemi kapacitását.” Szegény mama is tartózkodott életének utolsó négy-öt évében attól, hogy mi megérintsük, átöljünk őt. A találkozás és búcsúzás arccsókjaitól szinte elbűjni szeretett volna.

– Öreg vagyok én már ehhez, és csúnya – hajtogatta minden alkalommal.

Valószínűleg az ő kislánykori húzódozásait, ráncos, esett testektől való viszolygásait élte át újra – csak most fordított szerepben. Azért vonakodott a testi érintést elfogadni, mert nem akart kellemetlenné válni a nála negyvenötven évvel fiatalabbnak. El akarta kerülni, hogy most meg tőle húzódozzanak unokák, dédunokák. Érthetetlen volt nekem akkor ez a szabódás. Jobb híján mama eltúlzott alkalmazkodóképességének, végtelen tapintatának tulajdonítottam a magatartását. Most azonban értem őt.

Mama temetése után jó mélyre eltettem a fiataalkori arcképeit. A bájos leánykát ábrázoló fotót. A fehér ruhás ifjú hajadont. A ragyogó fiatalasszonyt. A kor ízlése szerint, de valamiféle időtlen nőiség eszménynek megfelelően is: igazi szépség volt egykor. Olyan, aki nem a ráaggatott kellékektől kapja csillogását, belülről szár-

mazott tündökletessége. Testrészei külön-külön nem voltak figyelemre méltóak. Még talán arca sem. De lényének összhangja, tagjainak arányossága megkapó volt. S a szem sugárzása: ahogyan az ártatlanság és a parányi huncutságra való hajlam elegyedett benne. És az idő megette ezt a szépséget. Begyűrte, mint fenevad hatalmasra tátott, ocsmány szájába a zsákmányt. Ez a gondolat legalább olyan fájdalmat okozott számomra, mint mama hirtelen hiánya.

Egyébként képes megváltoztatni a külső eltorzulása a szellemi teljesítményt, a személyiséget. Az elgyengülő, elrajzolódó test, ahogy visszatükröződik a tőle elborzadók tekintetében, gátoltsággá, csökkent értékűséggé, majd kiheverhetetlen depresszióvá alakulhat át a test hordozójában. Láttam ilyen hölgyeket szép számmal életem folyamán. Gyógyíthatatlanok maradtak, mert nem akadt a környezetükben senki, aki roncsolt önképtől meg tudta volna őket szabadítani.

Egyik ismerősöm a minap arról értekezett velem telefonon, hogy a szellemi és lelki frissesség megőrzése milyen fontos tényező a gyógyulás szempontjából. Igen, így is van, meg nem is. Mert ha a testem elgyötört, ha fáradt, ha fizikai energiái fogytán vannak, elhagynak a fennkölt gondolatok, de még a gyógyító humor is. Nem voltak nekem gondolataim a kemoterápia utáni napok enerváltságában. S nincsenek ma sem, ha túlzottan lehajtom magam a munkahelyemen. Már az Írás is így fogalmaz: „A lélek kész, de a test erőtelen.” S a lélek, a lélek (!), ha olyan örök és állandó, hogyan lehet mégis, hogy sérülékeny? Mert lehet a léleknek betegsége. Min dolgoznának máskülönben a lélekgyógyászok? A lélek bajai hányszor idéznek elő betegségeket, testi fájdalmakat, elváltozásokat! Igen, a lélek is elfáradhat. Az úgynevezett segítő foglalkozást űzők, ha túlzottan és hosszú időn keresztül végzik úgy munkájukat, hogy egész lényüket, a lelküket is beleadják abba, amin dolgoznak, egy idő után kiegészről panaszkodnak. Szellemi vagy lelki jelenség ez? Talán mindkettő.

Lám, milyen nagy úr a hiúság! Sietve átöltözöm sportruhába, előkeresem mélyre elásott futócipőmet. Irány a park! Az őspark! És magam sem akarom elhinni, visz a lábam. Már-már elérem az egy kilométert, amikor emelkedő következik. Itt lassítanom kell. Fölfelé nem megy. Elfogy a levegő. Fölfelé tehát sétálok, viszont a lejtőn lefelé – rohanás! Boldog vagyok, hogy együtt pendülök a természettel, amely most kezd éppen kinyílni. Hihetetlen örömrzés fog el. Olyan, amelyet korábban nem ismertem. Főként ennyitől nem, hogy futhatok a rügyező fák közt a napsütésben. Az örömhöz valami rendkívüliség kellett. Bizony nekem most az a rendkívüli, hogy ennyi testi-lelki megpróbáltatás után képes vagyok még mo-

zogni. S hogy megvan a testem, amely nem hagyott cserben. Hogy mielőbb futni szeretnék, már megfogalmazódott bennem akkor, amikor a sebészhez jártam ellenőrzésekre. Kérdeztem, mikor kezdhetek intenzívebben mozogni? Sportolhatok-e majd egyáltalán?

– Csak módjával! – próbált csillapítani a doktor.

Nemcsak azért, mert ki-fulladtam a templomromokhoz érve, megállított a szakrális hely is. Itt történt meg először, ami hosszú idő óta nem esett meg velem. Elfogott a sírás. Nem megállíthatatlan zokogással, hüppögve csak. Néhány másodpercig tartott. De elég hosszan ahhoz, hogy sokáig emlékezetes maradjon a számomra. És morfondírozásra okot adó. Hogy miért éppen itt és ekkor? Azért-e, mert megérintett, hogy szent helyen járok? A tavaszi illatok, színek fogtak volna meg? A fagytól frissen kiengedett föld semmihez nem hasonlítható szaga? Vagy egészen egyszerűen azon érzékenyültem el, hogy egyáltalán élek? Kibírtam a kibírhatatlant. Valószínűleg mindez együtt hatott rám. S talán annak is szerepe volt, hogy ezekkel az érzelmi és érzelmi élményekkel egyedül voltam itt. Senki – se közel, se távol. Rég nem figyelhettem így magamra. Belülre, mint most. Mindig volt körülöttem nyüzsgés. Mindig volt mellettem valaki. Aki – eddig szerencsémre – megóvott az efféle elgyengülésektől. Akiért tartanom kellett magamat. Valószínűleg úgy van, ahogyan az Írás mondja, „mindennek rendelt ideje van”. Ideje van a sírásnak. És ideje van az örömnak. Ez a sírás mindenesetre nem rombol, nem emészt. Meglepetésként hat, de meg is könnyebbít.

Ekkor azt még nem is vettem latba, amiről csak később értesültem. Különös izzása van itt a levegőnek, s megkülönböztetett kisugárzása ennek a térségnek a legenda szerint. Aki ide építtette ezt az immár rommá lett templomot, itt, e helyt valami csodát élt át. Az őt üldöző megvadult állattól itt menekülhetett meg. Ha eddig lélekszakadva futott, ezen a ponton megállhatott, mert lemaradt tőle a felbőszült bika. Valahol ott, a domb alján megtorpant, s nem követte őt tovább. Meghőköltette va-

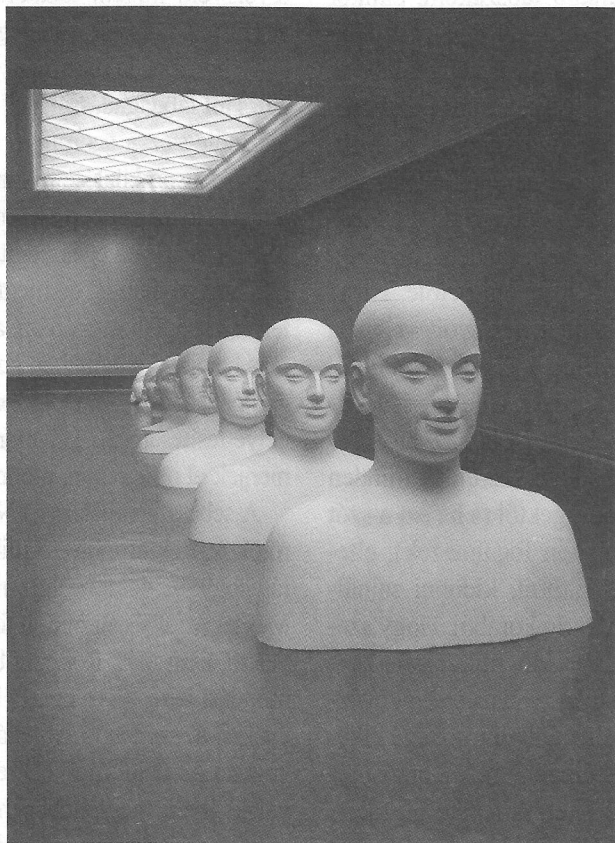
lami ismeretlen erő? Hálából épült tehát ez a hajdani templom. A hála vagy efféle érzéshalmaz gomolygott most bennem is. Egyelőre kimondatlanul, kimondhatatlanul. Nem nyert még formát. Sójajként se. Hálaadó imaként sem. Majd csak hónapokkal később találok

meg a köszönet módját, hogy láthatom és lakhatom még ezt a világot. A látványok minden eddiginél elevenebben hatnak rám. A természeti jelenségek! A természeti szép úgy képes elérzékenyíteni, ahogyan korábban sohasem. És úgy tudok örülni egy ágas-bogas fának, egy tömött virágú bokornak, a legszegényesebb kis hajtásoknak is, a zöldnek, a kéknek, ahogyan sohasem. A hegyeknek! A vizeknek! Amikor majd megszabadulva a kezelések miatti helyhez kötöttségemből eljutok kétezer méternél is magasabb hegyekig, jégszekrény hűvösségű hegyi patakokhoz. Minden ezerszeresen fölértékelődött bennem. Ami

szép, ami csúnya. Mert most szép a csúnya is.

Mindenesetre nagy belső utat kellett megtennem ahhoz, hogy ennek a hálának a kimondásáig eljussak. Megköszönni, hogy vagyok. Megvagyok még. Csökönyösségem és vadságom eddig az alázatnak erre a fokára nem tett alkalmassá engem. Tudtam, hogy innen, e perctől fogva minden másképpen lesz – velem, bennem.

Egyre többet merek megtenni. Már mindent el tudok végezni magam körül, a háztartásban. Nem óvom magam a munkahelyi konfliktusoktól sem. Tavaszodván, előveszem a kerékpárt is. Ha bizonytalanul fogom a bal kezemmel a kormányt, megyek akkor is. S félek, hogy az ellenszél lehántja rólam a haját. Amíg sapkát viselhetek, leszorítja a fejfedőm. De mikor már lekíváncozik rólam a sapka is az egyre derűsebb, melegebb délutánokon, másfajta rafinériákhoz kell folyamodnom. Kalapgumit varrok a parókámra, s az állam alatt megkötöm. Sajnos ez így igen mulatságos. Főként azok számára, akik közelről látnak. Ezért találok ki a hajpántot. Vékony arany és barna fonalból sodort pántot ívelek át a homlokomon, s hátul összecsomózom. Új divatot fogok ezzel teremteni,

viharászok a tükröm előtt. Azt fogják gondolni, Dévay Nagy Kamillával akarok versenyre kelni. Olykor a futáshoz használt vörös múpárókámat teszem föl, amely jóval nagyobb méretű, mint a fejem. Peremének gumizása állítható, szorítható és lazítható tetszés szerint.

Ez az egyik legfelszabadultabb időszakom, amikor már túl vagyok az utolsó kemoterápián is, s még nem kezdődött el a sugaraztatásom. Hogy a kemikáliákkal történő kezelés nemcsak ereimet, gyomromat, fejbőrömet gyötörte meg, a lelkemben is nyomokat hagyott, még ebben az eufórikus állapotban is érzékelnem kell olykor. Bizonyos tárgyakhoz való viszonyomban. Kedvenc bögrémre nem tudok például ránézni újabban. Nem tudom használni. Lehetetlen innom belőle. Ez az edényke minden egyes alkalommal bent volt velem a kórházban. S most már mindörökké a kórházi émelegések, hányások emléke, szagok képzete, a belém csöpögtetett mérgek keltette viszolygás társul hozzá, ha a kezem ügyébe kerül netán. Szabadulni szeretnék minden bizonytalanságtól a kellemetlenségektől (s ha ezt a szót használom, nagyon-nagyon enyhén fogalmazok), elteszem a szekrény legmélyére. Eltörni, kidobni sajnálnám. Férjemtől kaptam még udvarló korából. Hogy szerettem ezt az áttetsző bögrét! Volt idő, mikor vele kezdődött minden napom. Akkor még rendszeresen kávéztam. Ébredés után ez volt az első dolgom: a kávé elkészítése. Ugyanígy vagyok a hálóingemmel. Köntösömmel. Kedvem volna kihajítani őket. A fekete utazótáska is utálom elölvenni. Így változik meg minden. Így törnek meg ragaszkodásaink. Elköteleződéseink. Egy hangulat elég, hogy viszonyaink megromoljanak? Ennyire ki vagyunk szolgáltatva tárgyaink s képzeteink véletlen- vagy szükségszerű összekapcsolódásainak.

Nagyon várom, de nem nő, sehogy sem akar serkedni a hajam. Ez az egyetlen, ami igazán nyugtalanít. A sugárterápiáról kapott hírekkel, rémhírekkel, a vele kapcsolatos jóslásokkal nem törődöm. Olvasok ugyan erről az eljárásról, tisztába jövök a lehetséges kockázatokkal, mellékhatásokkal. Most azonban ezek réme sem tud kihozni a sodromból. Örömmámorban úszom. Felhőtlenül, jókedvvel, örömmel élvezem, hogy vagyok, hogy élek. Könnyűnek érzem magam. Már nem kell minden délután – munkából hazaérkezvén – lepihennem. Utazásokon töröm a fejem. A férjemnek tett ígéretemet szeretném mielőbb beváltani: ha meggyógyulok, elmegyek vele valamelyik déli, meleg országba. Oda, ahol van tenger. A barátaimmal pedig Brüsszelbe készülök. Kilátásba helyeződik egy hivatali út is Londonba. Latolgotom, amikor ezekre az utazásokra sor kerül, vajon kell-e még álcáznom magamat.

Hiába olvastam előre róla, hiába mesélnek barátok, rokonok ismerőseikről, családtagjaikról, akik átestek sugár-

kezelésen, mégis érnek meglepetések. Amíg meg nem tapasztalom magam is, milyen, csak van bennem szorongás, hiába toltam el magamtól a problémát. Hiába járok-kelek a világban úgy, mintha minden túl volnék már, ami kellemetlen. Hiába nem engedem magamhoz (nagyon is igyekszem kizárni tudatomból) Júlia férjének az esetét, akiről azt beszélnek, túladagolták neki a besugárzást. Néhány hónapos javulás után újra az onkológián találja magát. Hol lábdagadással, hol titokzatos rosszulletekkel. Valószínűleg ez a szorongás teszi, hogy ingerült leszek az asszisztensnő közlése nyomán: egész napos programot jelent az előkészület erre a terápiára. Fellázadok. Először viselkedem így az egészségügyi dolgozókkal, mióta ide járok. Szégyellem is, de megtörtént. Hát megtörtént! Egyetlen mentségem csupán az, amire hivatkozom is, hogy sok más beteggel ellentétben nem vagyok táppénzen, nem vagyok szabadságon. Dolgozom. Nem gondoskodtam tartós helyettesítemről. Ha már ennyire türelmetlen vagyok, menjek el nyugodtan, mondja. És jöjjenek vissza dél körül.

A sebész javallatára és N. doktor úr jóváhagyásával kerülök V. doktornőhöz. Amikor végre elé járulok, ébredek rá, hogy V. doktornőhöz rendelésem nem volt véletlen. Megtervezett és átgondolt fordulat ez, hogy ő foglalkozzék velem, nem más. Roppant bájosan és kedvesen, de ellentmondást nem tűrve beszél hozzám. Legelőször is a majd éveken át szedendő tablettákról. Amelyek ellen úgy tiltakoztam N. doktornál. Hát ezért vagyok én most itt, hogy valaki ilyen megfellebbezhetetlenül képviselhesse velem szemben az általam gyanakvással és ellenkezéssel fogadott gyógyszer fontosságát. De hisz nem is akarnék külön véleményen lenni, ha nem évekre, csak hetekre, hónapokra kellene számolnom a gyógyszer szedésével. Zokszó nélkül túrném a mellékhatásokat, ha tudnám, hogy belátható időn belül megszabadulhatok tőle, s ha bizonyos lehetnék abban, hogy nem okoz maradandó elváltozásokat. Az információim azonban épp az ellenkezőjét jelzik. Pillanatok műve alatt megértem, N. doktornak kapóra jött, hogy V. doktor nőnemű lény. Bizonyára úgy vélte, hatósabb lehet a meggyőzésben. Nő a nővel talán jobban szót tud érteni. Mert a nőiségemben igen-igen sértve érzem magam, hogy ezekkel a tablettákkal épp a női mivoltomat akarják célba venni. Azt lerombolni a szervezetemben, ami nővé teszi a nőt. Felgyorsítva az öregedést, ami előbb-utóbb úgyis be fog teljesedni. Virulni akarsz még pár hónapot, hetet, egy-két évet (?), vagy élni?! Ez itt a kérdés. Élni! Az orvosok ez utóbbira szavaznak – értelemszerűen. Az élni parancsa fontosabb, mint a miként élni. Az életben maradáshoz képest minden másodlagos – fejtette ki egyszer nekem N. doktor. S én ez ellen a nézet ellen nagyon-nagyon berzenkedtem akkor. S berzenkedem most is – ezúttal némán, befelé gyűrve az ellenállásomat.

De miért is ragaszkodom én – túl most már női küldetésem beteljesítésén – olyannyira női formámhoz, női alkatomhoz? Miért? Vagy harminc évvel ezelőtt azt gondoltam, de jó is lesz majd megszabadulni mindenfajta kényszerétől a nemiségnek. Attól az akkor általam abszurdnak felfogott léthelyzettől, amelyben férfiúra és nőre szakadva éli sorsát az emberiség. Hogy nőnek születtem, sokáig nem lehetőségként éltem meg, hanem csapásként. Én voltam a teremtés vesztese. Minden sikertelenségemet erre a tényre vezettem vissza. A párta találás kezdeti kudarcai-ról pedig – emlékszem – úgy gondolkodtam, mintha ezek csak minket, hölgyeket tudnának sújtani. A férfi? Vállat rándít, továbbmegy, és újat keres. Sőt: ebben leli élvezetét, hogy minduntalan újra vágyik. Új nő után fut, amíg be nem cserkészi, hogy aztán kezdődhessen minden előlről: a hódítástól a megunásig, megunástól a hódításig. Ilyen leegyszerűsített képem volt ifjú hajadonként a másik nemről. Ma már tudom, a két nem viszonya ennél sokkal bonyolultabb. S ennek a tipikus férfialkatnak is van számtalan

módosulása. Léteznek ettől eltérő típusok. A helyzetet tovább árnyalja, hogy a mai – főként fiatal, a versenyszférában, vezető beosztásban dolgozó – nők körében éppúgy dívik az az életforma, amelyet én egykor a tipikus férfi életstílusának hittem.

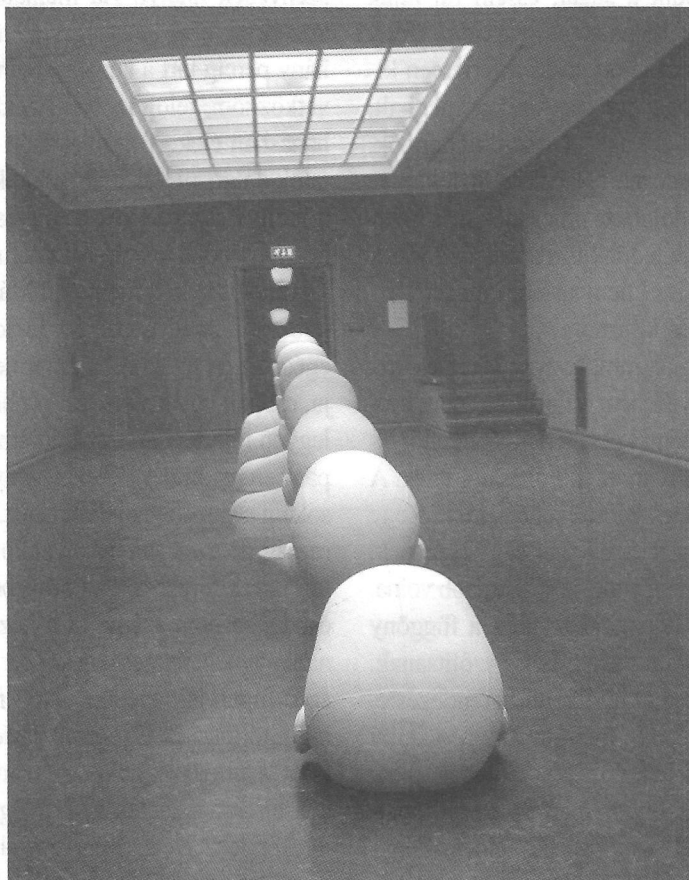
Később, amikor már gyermekeim lettek, s ismét családban éltem, a női létnek az a kettőssége hatott rám nyomasztólag, amelyet minden asszony megtapasztal, akinek nehéz egyidejűleg példás anyának és feleségnek, valamint hivatásában is sikeresnek maradnia. Bizony, bortság volt le nem mondani a hivatás hajtóerejéről – legalább a lányom és a fiam apró gyerekkorának végéig – az anyaság kedvéért. Jó lett volna felhőtlenül megélni a gondoskodást. Jó lett volna csak úgy elengedni magam a gyerekekkel törődésemben. Ha egyszer is tudtam volna önfeledten játszani velük! Nem ment, mert közben folyton az foglalkoztatott, amiről lemaradtam, amit nem tel-

jesítettem. Később meg a kamaszkori nyűgök bomlasztották a kapcsolatunkat. Most vagyunk talán egyensúlyban, hogy ők is önállóak lettek. Ebben a kétfrontos harcban, amit az otthon (gyerekek, férj) rendben tartásáért és a pályán való megmaradásért vívtam, de sokszor vágytam arra, hogy eljőjjön az az idő, amikor csak a szellemieknek élhet már az ember. Akkor is, ha nő. Hát most ez elközlelt. Át lehetne tehát adni egész életünk terét a szellemi késztetéseknek. Ha volna még szellemi létezés-

re képességünk, erőnk, fantáziánk, kreativitásunk. Ha a hormonális átalakulás – meg a rendre megérkező betegségek – következtében előálló közérzetromlás nem akadályozna a munkában szinte annál is jobban, mint ifjabb éveinkben családi, asszonyi kötelezettségeink. Olvasom, hogy ennek a pusztulásnak gyakran velejárója az agyi funkciók csökkenő teljesítménye. Az éles memória is megkopik a klimaktériumba kerülő vagy az azt átvészelő nő ötvenes éveire. Hogy a későbbiekre ne is beszéljünk. És fölerősödik az infarktusveszély. Sokan szenvednek a ma-

gas vérnyomást rendező gyógyszerek mellékhatásaitól. Csonttörésektől. Ezeknek lehetőségét megsokszorozza az a tableta, amelyet rám akarnak kényszeríteni. Mi több, fölveti egy újabb daganat kialakulásának a rémképét is. A teremtés tévedésének állítottam be egykoron a női nemet. Pedig akkor viruló voltam, energikus, sokat elbíró. Mit gondoljak hát most, kiforgatva magamból, a perspektívatlanság új módozatait latolgatva? Csakis azt, hogy a nő a teremtés rászédettje. Idősödve éppúgy, mint fiatalon, vagy éppen női ereje teljében.

Átlátva azonban egy pillanat műve alatt, hogy többet ártok magamnak, ha csökkönységem a radiológus orvosnő előtt is nyilvánvalóvá válik, nem hozakodom elő ezúttal az aggályaimmal. Tudomásul veszem, ami rám vár. Már annak is örülök, hogy nem injekcióban fogom megkapni, hanem tablettában ezt a gyanús készítményt, amelyet vagy beveszek, vagy nem. Rám lesz bízva a vég-

ső döntés. Hogy mégis ott bujkál bennem a kisördög, nem jelzi más, csupán az, hogy minden fegyelmezett-ségem ellenére is előbuggyan belőlem néhány kérdés. Nem tiltakozás, csak kérdések. De balul sülnék el. Ráterelik a figyelmet arra, amit végképp háritani szeretnék, különösen a mostani állapotomban, amikor egyébként is vizsgálat vizsgálat hátán ér – ez az osztályrészem. Kórház ki – kórház be, naponta: ez a sorsom. Nőgyógyászati rákszűrést ír elő V. doktornő, hogy minden bizonytalanságot kizárhassunk. Mire befejeződik a sugár, essem túl rajta. Nem merem bevallani, hogy nincs nőgyógyászom. Hogy a gyerekek születése óta nem látott senki a férjemen kívül. Nem is él már a nőgyógyászom. Amikor meghalt, nem választottam magamnak újat. Otthon dühöngök, csapkodok. Jeleneteket rendezek. Napokig, hetekig ez van műsoron, amikor a gondolataim nincsenek más hasznos teendőkkel lekötve. Ezek a dühkitörések ismétlődnek egészen addig, amíg végül is el nem szánom magam.

– Még ez is! Mit kell még kibírom?

Minden lehetőséget végigjátszom, hogyan lehetne elkerülni ezt a vizsgálatot, amelytől nem a fájdalom miatt irtózom, hiszen voltaképpen – némi kellemetlenségérettől eltekintve – nem fájdalmas, hanem az intimitásától félek. A vele járó indiszkréciótól. Nincs képtelenebb szituáció egy nő számára, úgy vélem, mint feltárulkozni egy idegennek. Nem idegennek pedig talán még ennél is abszurdabb volna.

De mindezek előtt még hónapokkal: ülök a függöny mögött félmeztelen, a soromra várok, hogy szólítsanak. Fel kell feküdnöm egy testemet átvilágító berendezésre. Olyanra, mint a röntgengépek. Beállítanak. Mozdulni sem szabad. A fejem se felemelni. Ne szólaljak meg, mondja V. doktornő. Ne köszönjek, mert ez eredeti pozícióból való elmozdulással járna. Méricskélnek. Fényképeznek. Vastag lila vonalakkal ábrákat rajzolnak a bőrömrre. Ne mosakodjam szappannal, hogy ezek az ábrák el ne tűnjenek. És ha elkezdődik a sugarazás élesben, ne feküdjem ki a merő napra. Ne járjak kivágott ruhákban. Póló helyett galléros blúzokat viseljek. Az előbbi műveletsort megismétlik rajtam. Kijelölik a sugárirányt. A besugárzás helyét. A filces ábráktól heteken át liláskék a fehérneműm. Sálát kell hordanom, hogy illetéktelen szemek meg ne akadjanak ezeken a firkálásszerű foltokon.

Ezek után átkísérnek CT-re. Többünket is összerelnek, így megyünk, libasorban szinte. A belső szerveinkről készített felvételek szükségesek a sugárterápia megtervezéséhez. Az enyémet két hét múlva indítják. Negyvennyolcszor kell megjelennem. Megrettenek a bejelentéstől. Azt hittem, mikorra Brüsszelbe kell repülnöm, már rég befejeződik a kezelésem. A brüsszeli út azonban épp a sugársorozat kellős közepére esik. Fancsali képemet meglátva V. doktornő ráhibázott valódi aggodalmaimra.

– Ha pár napra meg akarja szakítani, a második hét után megetheti.

– Így lesz.

Bemutatnak az asszisztensnőnek, aki a lineáris gyorsítónak nevezett készüléket kezeli. Megállapodunk az időpontokban. Szerencsére föl sem merül, hogy a munkámat abba kellene hagynom. Rendszerint kora reggel vagy az ebédszünetben szaladok el a radiológiai osztályra. Kedvességben, előzékenységben és figyelmességben nem szenvedek hiányt. Ha meglátnak a folyosón várakozók között, az első lehetséges alkalommal beszólítanak. Néhány percig tart a kezelés. Szinte rövidebb ideig, mint levetköznöm, felöltöznöm. Ezekben a hetekben állandó rohanásban élek. A kezelés után azonnal autóba ülök, vágatok dolgozni. Ha délben jutok be a lineáris gyorsító alá, mindig visszamegyek a munkahelyemre délután is. Van, hogy egyből a kezeléssel száguldok a reptérre, mert rövid kiküldetésbe kell mennem. Másnap már újra helyben vagyok. Elmarad a beígért fáradtság, elgyötörtség. Ez az egész az én tudatomban már nem a betegségem velejárója, csupán egy szervezési probléma. Annak gondja, hogy legyen mindennap egy félórám, amikor elsiethetek arra a pár percre, amit a kezelés igénybe vesz. Nem tapasztalok sokáig semmiféle mellékhatást. Ha csak az enyhe szájszárazság nem az, amely olyankor szokott jelentkezni, amikor már kifelé jövök a kórházból. Nem égek meg, csodák csodájára nem szárad ki a kezelt felületen a bőröm. Pár napig kezegetem csak a kapott kenőccsel. Hogy miért veszem ilyen könnyedén? Megerősödtem? Mint már a korábbi történések is jelezték? Mostanáig tudta kifejteni hatását a természetgyógyász beavatkozása? Az energiamezők újrapendeződtek az ő gyógyító szándékának eredményeképpen? Netán higgyem el, hogy annak a varázsigeszerű kis mondókának köszönhető sértetlenségem, amelyet mindannyiszor végestelen végig mormoltam, amíg csak a készülék alatt feküdtem? S belemondtam a fölöttem zúgó, mocorgó műszerekbe: „Tumorsejtek, pusztuljatok, / de ti, épek, maradjatok.” A blőd kis szöveget magam fabrikáltam. Aletta beszélt egyszer rég a szavak mágikus erejéről. S arról, hogy a korai kultúrák embere hitt ebben. S számtalanszor folyamodott ilyen s efféle segítséghez. Hát gondoltam, miért ne lehetne ereje az én kis rigmusomnak is! Ha bolondos soraimnak nem is, de annak mindenképpen szerepe kellett, hogy legyen: mindenáron komplikációk nélkül akartam megúszni gyógyíttatásomnak ezt a periódusát. Bár hatott volna eltökéltségem ily nagyon a kemoterápia idején! Elhatározásban az idő tájt sem volt hiányom. Hát miért nem volt akkor hasznomra? Miért kellett porig sújtódnom? Ki fejtí ezt meg?

– folytatjuk –